

El pou

Pare, feu el favor de no atansar-vos tant al pou, que hi caureu!

Aquesta mossa no em deixa mai tranquil, només em vigila i m'està a sobre com una fura. Tan eixerida que era i com s'ha tornat des que es va casar amb en Joanet. També era força bonica, una mica refeta potser, però als homes ja ens agraden les carns. A més, ens calia un hereu i el noi ja rondava els quaranta, al poble li començaven a dir el conco del Mas Ferrós i això no podia ser... Ara mateix, és seca, seca, com el seu ventre i amargant com la fel. Tanta pressa pel casori i, després de deu anys, no hi ha novetats. Ens ha sortit eixorca com un ermot perquè la llavor vigorosa dels Ferrós no troba on arrelar, segur que és això. I jo, estic tan cansat, d'ella, d'aquestes cames meves que ja no m'obeeixen, de tot el que veig i sento des de la porta de la masia, que només estic a gust al costat del pou, com si fos l'únic que roman inalterable... De fet, ho és.

Tot ha canviat, molt, moltíssim, em sento dins d'un embut que em xucla i m'empeny avall, i jo no puc fer-hi res. Vaig néixer en aquest casal, i el meu pare, i el meu avi i el meu besavi, també. Les coses a pagès s'havien fet sempre igual: pares, fills, nets convivint en una mateixa casa, treballant plegats i, al vespre, explicant rondalles a la vora del foc perquè la canalla entengués els nostres costums i conegués les seves arrels. Es patia per tot: per si plovia massa o no plovia gens, per les malures, pels lladres... Però tot ho passàvem junts i aquesta era la gràcia, ja que ens sentíem part del mas, com la casa, com cada planta, com cada roc. Aquesta manera de fer és la que jo recordo de quan era petit, però ara tot és diferent. No sé quan va començar a canviar...

Em vaig casar amb la Roser, la filla petita del mas veí. Amb el costum d'abans, els pares van arreglar el casament, no hi va haver cap

problema: el dot van ser una dotzena de xais i tots contents! Vam estar d'allò més bé els 45 anys que va durar el nostre matrimoni, cadascú sabia el paper que li pertocava i tot anava com havia d'anar: vam tenir quatre fills i ens van sobreviure els tres nois. La mossa va néixer escanyolida com un conill esbudellat, gairebé sense esma de plorar. La llevadora em va dir que no ens féssim il·lusions, que ja es veia que no arribaria a fer l'any... I va morir als vuit mesos, d'unes febres. La pobreta Roser, però, la tenia sempre present. Quan hauria fet els anys, pel sant – Montserrat, es deia-, per Tots Sants, etc. Jo li deia que en feia un gra massa, però se'm posava a plorar desconsolada... Ja se sap, les dones!

Els xicots eren cepats i forts, tots tres molt Ferrós. El gran, l'Andreu, tenia molt de cap per als estudis, el senyor mestre m'ho va venir a dir a casa. Llavors el vam enviar a estudiar intern a Barcelona i ja no en va tornar. Es va fer metge i es veu que és tan reconegut, ara bé, només el veiem al mas per Sant Esteve i encara gràcies –El Nadal el passen amb la família de la seva dona, és una tradició, diu-. Té tres filles, totes tres rosses i insuportables com la seva mare, que es passen el dia arrufant el nas i dient que tot fa pudor. Dic jo que, si tenim bèsties, hi ha fems, i els fems es noten, clar! Les converses amb l'Andreu no són gaire millors, diu que menjo massa cansalada, que no és saludable. "N'he menjat tota la vida i encara no m'he mort, noi", li contesto.

El segon, en Sebastià –Tiano, li dèiem-, va ser un desastre absolut: mal estudiant i amb un os a l'esquena quan es tractava de feinejar al camp. Quan es va fer gran, empaitava totes les faldilles de la comarca, bevia en excés, fumava, desapareixia uns quants dies... Finalment va passar el que havia de passar: va prenyar la filla del forner i no se'n va voler fer càrrec. D'un dia per l'altre, quan les famílies parlàvem de com resoldre-ho, va desaparèixer del poble i no n'hem sabut mai més res... Bé, de fet, fa uns anys a l'Andreu se li va escapar dir-me que vivia a l'Argentina, a Buenos Aires, es veu que havia muntat un bar al barri de

Bocca i li anava força bé. Vaig rumiar si dir-ho o no a sa mare, però vaig pensar que era millor que la Roser no ho sabés: la preferia trista per un fill amb vergonya de tornar, que no pas dolguda per un fill que no en volia saber res.

El tercer, en Joanet, sempre va ser el noi de casa: pagès de soca-rel, estimava el mas com cap dels altres. De petit, arribava de l'escola, llençava els llibres a l'entrada, agafava el berenar i em deia. "Pare, què fem avui?" El veia tan ben disposat que sempre li tenia petites feines a punt, no fos cas que li passés la fal·lera. Em va costar molt que continués anant a escola, ell volia treballar al mas tan sí com no. Finalment, quan va saber les quatre regles i una mica de lletra, el vaig deixar plegar dels estudis i me'l vaig posar al costat. A trenc d'alba s'alçava d'un bot, esmorzava i treballàvem les terres braç a braç. A migdia, la Roser ens duia el dinar, després reposàvem una mica a la barraca de pedra seca i sant-tornem-hi fins a l'hora foscant.

Els anys van anar passant. La vida s'escolava tranquil·la, les estacions canviaven el paisatge i les exigències de les terres, però per a un pagès, la feina mai no s'acaba. En Joanet continuava sent la meva mà dreta, formal i complidor com ell sol. Bon fill, atent i respectuós amb els avis –mentre van ser vius- amb la seva mare i amb mi. Mai no tenia una mala paraula per a ningú, ni tan sols per a les bèsties, sempre estava feliç i content amb la seva vida. L'única cosa que la Roser i jo li vèiem era que ja no sortia amb la seva colla, que no anava als balls de la festa major ni es relacionava amb la gent del poble. De tant en tant, marxava a Barcelona on –deia- havia trobat un grup de gent amb qui s'avenia molt. El dia que va fer 35 anys me'l vaig endur al costat del pou a prendre la fresca. Volia parlar-hi d'home a home, com sempre havíem fet. "Joan –vaig dir-li-, primer de tot vull que sàpigues que ets el millor fill que es pot tenir. Ens has compensat amb escriure els disgustos que han anat venint, que la vida ja ho té, això. Gràcies a tu, tot ha estat de més bon portar." Em va fer mig somriure tendre – el

seu- i no va dir res. I jo: "Però hem de parlar d'una cosa important: avui fas 35 anys i no tens promesa. Tu seràs l'hereu del mas i m'agradaria veure't amb una dona que t'estimés, uns fills..." Llavors sí que em va parlar: "Pare, jo no m'hi veig, casat. La meua vida m'agrada tal com és, treballant amb vós, vivint a casa i anant a Barcelona cada tant. Estic bé així i no necessito canvis". I jo: "Fill, un hereu té unes obligacions que s'han de complir perquè és com s'ha fet sempre, és la nostra manera de viure. Per cert, què hi fas, a Barcelona? No coneixem els teus amics! No et deus pas haver posat en política, oi?" I ell: "No patiu, pare. La política no m'interessa gens, qui s'hi posa, rep i les coses li van maldades. Les amistats de Barcelona són gent com jo, amb la meua manera de fer i de pensar i m'hi trobo molt a gust, no cal que els conegueu, de debò... Tornem a casa, que fa fresca."

Així van quedar les coses. Tres anys més tard, una mossegada de la vida va capgirar-ho tot. Una tarda de novembre, la Roser em va demanar d'anar al metge. Feia uns mesos que es notava una cosa al pit que no li marxava. (Ho volia haver dit a l'Andreu, però li feia vergonya.) De seguida la vaig dur al metge del poble, el doctor Riera, que ens va enviar a Barcelona, a l'especialista. La van operar la setmana següent, però no hi va haver res a fer. La pobra tenia un mal lleig: va viure uns mesos, entre dolors i tractaments, i se'n va anar quan començava la primavera.

La buidor que em va deixar l'absència de la Roser no la puc ni explicar: em semblava veure-la pertot arreu, a l'hort, a la cuina. Quan em despertava al matí era el pitjor moment perquè, de cop, veia la seva banda del llit i recordava que ja no hi era... Em vaig aprimar molt, el menjar no tenia gust de res i se'm feia una bola a la boca que havia d'escopir. El pobre Joanet em veia pel mas com una ànima en pena i no sabia com consolar-me. Una tarda, vaig trobar uns narcisos que acabaven de sortir i vaig recordar que els havia plantat ella, em va venir al cap com li agradaven les flors, etc. Vaig caure de genolls,

aclaparats per la pena, no podia parar de plorar. Aleshores el Joanet va venir, em va alçar de terra i em va abraçar fort.

Quina sort, tenir-lo!

Aquella nit vaig dormir poc. Aquella situació no podia continuar, ens havien pres el pòndol de la nau, tot estava desballestat, havíem de recuperar el rumb de les nostres vides. Vaig dur el Joanet a tocar del pou i li vaig dir: "Joanet, ja veus que això no és una família ni és res. Què fan dos homes sols en una masia? No pot ser... Recordes la conversa de fa tres anys? T'ho torno a dir: com a hereu, tens obligacions; a més, necessitem alegria a les nostres vides i això ho portaran els infants que puguin venir. T'has de casar." I ell: "Pare, ja us ho vaig dir. No és el que vull, no sé com fer-vos entendre que..." "Prou, Joan, no vull més explicacions poc clares de com t'agrada viure. T'has de casar i ja està." Llavors em va mirar, amb els ulls blavíssims de la seva mare, i em va dir: "Com vós vulgueu, pare, ho faré." Vaig sospirar, alleugerit, i li vaig dir: "Mira, la Joana de Ca l'Estany està soltera. No s'ha casat, està una mica refeta, però ja té gairebé trenta anys i estic segur que som pare no hi posarà pegues. Ho trobes bé?" "Feu el que vulgueu, pare, la Joana m'està bé..." "Apa, no sabia que t'agradessin grassonetes!" Això li vaig dir picant-li l'ullet, però em va mirar d'una manera que no vaig entendre, al final, aquestes bromes ens les fem, els homes, oi?

La família de la Joana van estar encantats i, al cap d'uns mesos, ja eren casats. Al principi, la noia estava contenta: feinejava cantussejant, reia molt, parlava. Poc a poc, però, l'ànima se li va anar corsecant i el caràcter, també. Cada any que passava sense bones noves era un suplici per a tots. I van començar els retrets. Primer els feia dins la cambra, però ben aviat eren a tot hora: que si no em fas cas, que si no te m'acostes... Tot això com si la cosa fos culpa d'en Joanet, i això sí que no! (I cada any, una mica més agra que l'anterior.)

I així vivim. El noi, capficat, sense vida als ulls; la Joana, amb un rictus a la boca i sempre rondinant; jo, per allà enmig, esperant que la nit em porti el dia. Paraules, ben poques; parla més la televisió que nosaltres...

Aquesta situació familiar no té res a veure amb la que jo vaig viure de petit, en una masia plena de germans i d'avis, amb molt gent xerrant a taula. A més, el paisatge de la meva infantesa s'ha esfondrat absolutament. Recordo el que es veia des de la porta de la casa pairal: a cinquanta metres, el camí ral. A l'altra banda, més camps i unes quantes masies escampades fins on la vista arribava. A l'esquerra de la casa, el pou, molt profund i d'aigua fresquíssima, amb una figuera enorme al costat que li feia ombra. El bosc d'alzines, enfilat en un turó; al seu darrere, un rierol alegre, d'aigües transparents. A la dreta, els estables, el galliner i el corral; pel darrere, la bassa de regar i els nostres camps plantats.

Què se n'ha fet, de tot allò? El camí ral s'ha convertit en una carretera ampla de quatre carrils, per la qual passen camions i més camions. Fum i soroll. Més avall, hi ha un parell de masies que han subsistit enmig d'un polígon industrial. El bosc d'alzines ha desaparegut: el turó és ple de cases totes iguals, una urbanització, en diuen. El rierol és una claveguera d'aigua fosca. Els estables son buits, amb la teulada mig enfonsada. El galliner conserva unes quantes gallines escanyolides i el corral ja no hi és. Els nostres camps són la meitat del que havien estat: algú va decidir que allà mateix hi calia una autopista i ens van expropiar tot un tros del mas per quatre xavos. Més fum i més soroll.

De tot allò només queda la figuera, grossíssima, que continua entossudida a obsequiar-nos amb unes figues com no les he tastades mai enlloc. El pou, al costat.

Cada dia esmorzo el mateix: pa del dia abans sucat al cafè amb llet. Així que acabo, arrossego el cos fins al pou, m'hi assec i miro l'aigua del fons.

Avui, com cada dia, hi soc. Penso: "Només quedem tu i jo, vell amic, i aquesta angoixa que em ve de dins i em pessiga el cor, que no sé com explicar. Tot el que m'importava ha canviat o és mort. El noi no és feliç i no entenc per què. La meva vida s'ha convertit en un anar fent que ni m'omple ni vull."

Els dolors del cos i de l'ànima se'm barregen. Miro l'aigua del fons del pou. És llunyana i fosca, noto la frescor a la cara... Tot d'una, aquell embut que sento es fa gros i em vol atrapar. Tinc ganes d'acabar, penso que ja en tinc prou..

Joanet, corre, vine, mare de Déu, quina desgràcia!

Elisenda de Montcada

Sant Andreu de Llavaneres, març de 2023